

Varbūt *viss*, ko redzam vai jūtam,
Ir tikai sapnis, ko redzam vien sapnī?

1. NODĀLA

*Ak, visnicinātākais, visnievātākais no nicinātajiem un nievātajiem!
Vai tu jau neesi uz laiku laikiem miris pasaulei... Un vai starp tavām
cerībām un tavām ilgotajām debesīm nav ieblīdis neizmērojami smags,
tumšs mākonis?*

«*Viljams Vilsons*»

— Jūs taču esat misters Edgars Alans Po, vai ne?

Veselais saprāts man ieteica noliegt šo faktu.

Vīrs ar mirdzošo aci — otru sedza pārsējs —, ziedošajiem vaigiem un plīsušo sīko asinsvadiņu tīklu, kas piešķira viņa degunam neganti sarakanu nokrāsu, — tvaikoņa *Columbus* kapteinis — neapšaubāmi bija tipisks uzdzīvotājs.

Un tomēr — man tik reti radās izdevība pagozēties atzinības saulītē. Bez tam sāka līt, bet mana klāja bīlete nedeva tiesības iejet pa sīkspārņa spārniem līdzīgajām kuģa salona durvīm, kuru aili patlaban aizsprostoja apjomīgais kapteiņa rumpis.

Kuģa kreisais borts pēkšņi sasvērās uz leju, un es kā vilciņš griezdamies aizvirpuļoju līdz kapteinim. Pārdomu un svārstīšanās mirklis bija pagājis. Kaut gan kapteinis bija miesās ražens vīrs, viņš neparasti veikli pakāpās sānis. Nenogaidījis atbildi uz savu jautājumu, kapteinis ar galīgo roku apskāva manus plecus un ieveda mani salonā. Protams, es apstiprināju, ka patiešām esmu misters Po.

Viņš paziņoja, ka «nekad neaizmirstot reiz redzētu seju», tad piemineja «portretu žurnālā *Southern Argus*» un atzinās, ka «neesot pārāk liels izdomātu pasaku vai poēzijas cienītājs». Nodārdinājis varenu «ha! ha! ha!», kapteinis kopā ar mani ienira tumši zilu cigāru dūmu mākulī. Vīru balsu murdoņa bezmaz pārmāca tvaikoņa dzenskrūves lāpstīnu dobju dunoņu.

Mēs nokļuvām līdz bāra ozolkoka letei. No šejiņes lielākā daļa ļaužu pārpilnās telpas bija saskatāma vienīgi bāra spogulī, un man uz īsu brīdi gluži kā reibonī šķita, ka mēs šajā spoguļa pusē esam tikai trokšņains un atbaidoši nepilnīgs tās realitātes atspulgs, kura atradās aiz

nēģera – bārmeņa baltajā virsvalkā tērptās muguras un vēroja savu izkropļoto atspulgu.

Arī es biju šā nepilnīgā atspoguļojuma sastāvdaļa. Kā katras mulķīga iedomā, arī šī sajūta drīz pagaisa. Pa šo laiku kapteinis paspēja mani iepazīstināt ar kādu vīru, kuram bija Mazā Vena vaigubārda, un vēl ar vienu zelli, kura vārds, manuprāt, bija Rums – gluži kā dzēriena nosaukums, kuru es tajā brīdī malkoju.

Apzvērēju sev, ka tas būs tikai viens mēriņš. Viens vienīgs omulīgs mēriņš kopā ar omulīgo tvaikoņa *Columbus* kapteini – viņu sauca Pompejs Glidons. Ja es nesākšu, kā gan varēšu sev pierādīt, ka spēju apstāties?

Lāgā nesaprotu, vai savu stāstījumu esmu sācis no sākuma vai arī gandrīz no beigām. Šie abi iespējamie sākumpunkti viens otru izslēdz, tāpēc jautājums nebūt nešķiet sarežģīts, un tomēr – jo vairāk es par to domāju, jo labāk saprotu, ka atbilde nebūt nav tik vienkārša.

Es nokāpu krastā Baltimorā 1849. gada 28. septembra vakarā. Es nepieredzēsu 1850. gadu, es nepieredzēsu pat 1849. gada novembri, tātad ir skaidrs, ka savu stāstījumu esmu sācis gandrīz no pašām beigām. Tomēr es lietoju vārdu «stāstījums» nebūt ne autobiogrāfisku faktu bezsaturīga izklāsta nozīmē. Šo lappušu mērkis ir sniegt priekšstatu par tām piecām dienām, kuru laikā es savā četrdesmit pirmajā (un pēdējā) dzīves gadā biju pazudis.

Kāds atpazina mani guļam uz īru emigrantu iecienītā kroga *Gunner's Hall* grīdas. Tātad šīs piecas dienas būtu attiecināmas uz manas dzīves beigām, taču tās sākās brīdi, kad es kāpu lejup pa tvaikoņa *Columbus* trapu un, sev par izbrīnu, dariju to pats savām kājām, kaut arī nupat biju pievarējis gandrīz veselu pudeli ruma. Tādējādi rodas jautājums, vai sākums un gandrīz beigas tik tiešām *ir* viens otru izslēdoši jēdzieni.

Būtu labi, ja varētu rast atbildi uz dažiem citiem jautājumiem. Kur es pavadiju šīs piecas dienas? Ko es dariju? Ar ko biju kopā? Es mu «plostojis» arī agrāk. Protams, šajā ziņā mana nozušana nav nekāds prātam neizprotams noslēpums – tā bija kārtējā dzeršanas lēkme. Un

tomēr – kāpēc tajā īsajā manā rīcībā atlikušajā laika posmā, kuru pavadīju slimnīcā, es laiku pa laikam dēvēju sevi par misteru Pikoku?*

No viena jautājuma izriet nākamais. Primitīvā pavarda liesmas met trīsuļojošas ēnas uz troglodītu alas sienas, un teicējs ritmiski atkārto hipnotizējošos vārdus «un tad, un tad», kuri skan tik līdzīgi *Columbus* dzenskrūves lāpstīnu dunoņai (vai stāstījums nav tas pats kas ceļojums?). Viņš cenšas likt saviem klausītājiem vai vismaz pats sev aizmirst nezināmās briesmas, kuras uzglūn alas ārpusē, – aizmirst tās tik ilgi, kamēr viņu uzmanība būs pievērsta zināmajām briesmām *iekšpusē*. Teicējs labi zina, ka murgs neizraisa cilvēkā šausmu sajūtu, drīzāk to varētu nosaukt par vienu no esamības veidiem.

Atgriezīsimies krogā. Sarāvies čokurā un drebinādamies rudenim neparastajā aukstumā, es sēžu bāra letes galā. Mans švitīgais baltais lināudekla uzvalks, kurā es uzstājos ar priekšslasījumiem Ričmondā un Norfolkā, tagad ir sagumzīts un nosmulēts.

Es dzeru džinu ar karstu ūdeni. Šajā krogā tas ir mans ceturtais mēriņš. Es mu iztērējis, bet varbūt arī, stīviem pirkstiem grābādamies, pa zaudējis naudu, kura bija paredzēta braucienam ar vilcienu uz Filadelfiju. Šis fakts patlaban man šķiet svarīgs tikai tāpēc, ka tas nozīmē vienu: es nevaru samaksāt par izdzerto. Šādā šķērā esmu iekūlies ne vienu reizi vien. Parasti tādos gadījumos es mēdz zaudēt samaņu. Cilvēks zaudē samaņu, krodznieks pārmeklē viņa kabatas, pārliecīnās, ka tajās svilpo vējš, un bez pārliecīgas vardarbības piemērošanas izmet viņu renstelē vai arī – un tas ir ievērojami labāk – izsauc policiju. Tā šo cilvēku ievieto pārnakšņot kamerā, kurā vismaz ir pietiekami sauss, ja ne silts. Rīts ir gudrāks par vakaru, ja vien no rīta kaut nedaudz palaimējas.

Vai šāda stratēģija nenozīmē zināmu *amour propre*** trūkumu? Iespējams. Un tomēr – kāpēc gan *nezaudēt* samaņu? Galu galā aizmiršanās, kaut arī īslaicīga, ir mans mērkis.

* Nav iespējams pateikt, vai E. A. Po zināja, ka jēdziens «pāvs» [Pikoks: angļu val. *Peacock* – pāvs. *Tulkotājas piez.*] senskandināvu valodā izsakāms ar vārdu «*poe*» [latviešu valodā to izrunā «po». *Tulkotājas piez.*]. (*Originālizdevuma redaktora piezīme.*)

** *Amour propre* (franču val.) – sevis milestība, pašcieņa. (*Tulkotājas piez.*)

Viram, kurš apkalpo bāru, ir nodzerta seja un, gluži tāpat kā man, tumši, neveselīgi maisiņi zem acīm. Vai šādi uz āru izpaužas risks, kas piemīt mūsu profesijām? Viņš klusēdams pastiepj roku ar plaukstu uz augšu. Tas ir teatrāls pārguruša cilvēka žests. Reiz šādā situācijā es nodeklamēju dažas rindas no «Pilsētas jūrā» – vai varbūt tā bija «Ullalume»? – cerībā, ka atradisies kāds, kurš palaidis apkārt cepuri. Klātesošie mani apklusināja ar kliedzieniem, un es tiku izmests pa durvīm daudz sparīgāk, nekā tas būtu noticeis, ja būtu gluži vienkārši izlīcīes zaudējam samānu.

Izņemot mani, bārā palicis tikai viens vienīgs klients. Šķiet, ka viņš apnēmies palikt šeit ilgāk par mani un viņa lēnumam ir kāds noteikts iemesls, taču esmu pārāk piedzēries, lai spētu to uzminēt. Uz bāra letes šim vīram pie elkoņa guļ liela katliņcepure, un viņa akmenspelēkais mētelis ir šūts pēc pēdējās franču modes.

Vai es esmu bijis Francijā? Aleksandrs Dimā rakstiski apgalvo, ka es esot pabijis Parīzē. Tāpat kā ševaljē* Ogists Dipēns, arī es esot uzdrošinājies klaiņot apkārt vienīgi naktī. Pie šā jautājuma mēs vēl atgriezīsimies.

Es pašķielēju uz bārmeņa milzīgo, sastrādāto roku. Rādītājpirksts pavēl: maksā ragā. Bāra apkalpotajs ir varena auguma vīrs, un roka pārvēršas par dūri. Es sāku satraukties. Kā jau teicu, ārā mešanas procedūrai var būt dažadas intensitātes pakāpes.

Nelielajā bāra telpas platībā, no kuras es drīz tikšu patriekts, iesniedzas kāda perfekti manikirēta roka un veikli iebīda milzīgajā sarkana jā dūrē monētas.

Kad cenšos pateikties altruistam franču mētelī, viņš ar rokas mājienu mani apklusina.

– Es zinu, ko nozīmē atrasties uz sēkļa. Jums droši vien vajadzīga naktsmītne? Ejam! Paņemiet savu mētelī.

Man nav mēteļa. Pie durvīm viņš atver lielu lietussargu un iziet uz ielas, kur paliek gaidām. Dzirdu lietu bungojam pa stingri nostiepto lietussarga audumu. Drīz es viņam pievienojos.

Reizēm «jebkur» ir labāk par «šeit».

* Ševaljē – muižnieka tituls Francijā. (*Tulkotājas piez.*)

Šauru ieliņu labirints. Negribīgi austos dienas mijkrēslī es kādas ieliņas galā saskatu ostu. Lietus kapātais ūdens šķiet piķa melns un eļļains, tajā atrodas pa pusei nogrimusi vai arī pa pusei peldoša airu laiva. Mans labdaris tur mani aiz elkoņa, un mēs pa dēļiem izliktu pludmales celiņu virzāmies uz kādas kieģeļu ēkas pusī. Pēkšņi parādās stāva nogāze, un es piesardzīgi pakāpjos atpakaļ. Tomēr tas ir tikai pakāpiens. Šī ēka ir vai ir bijusi noliktava. Visapkārt mētājas apoglojušās spāres, uz kurām kādreiz bijis uzklāts jumts. Tā ir mēma liecība par ugunsgrēku, kura laikā pagājušogad izdega vairāk par sešdesmit ēkām. Durvis karājas vienā enģē. Iznāk kāds strupa auguma dūšīgs vīrs tumši zilā buru audekla jakā.

- Cik saprotu, šajā naktī būs seši? – mans labdaris saka.
 - Tas būs tad, ja viņš piekritīs, – dūšīgais tēvainis atbild un rīta puskrēslā mani vērtējoši nopēta. – Viņš ir īrs?
 - Tev būtu vajadzējis mani labāk pazīt, – mans labdaris atbild.
 - Iedzimtais, vai ne? – dūšīgais tēvainis vēršas pie manis. – Kur esi dzimis?
 - Bostonā.
 - Vai proti uzrakstīt savu vārdu?
 - Protu.
 - Un kādu citu vārdu?
 - Paraustu plecus.
 - Nosauc kādu vārdu!
 - Rūfess Grizvolds, – es saku.
 - *Tavs* vārds?
 - Nē.
 - Nosauc vēl kādu!
 - Nilsens, – es saku.
 - *Tas* ir tavs vārds?
 - Nē.
- Es stāvu uz pakāpiena. Vai tikšu svērts un atzīts par pavieglu, kā to izdarīja mans brālēns Nilsens?
- Un Rūfess Grizvolds?

– Jumts virs tavas galvas, vismaz daļa jumta, – dūšīgais tēvainis pa-ziņo. – Un proviants. Nu? Jā vai nē?

- Kāpēc ne? – atvaicāju.
- Nu tu pats dzirdēji. Seši, – mans labdaris saka.
- Pieci, vai ne?
- Ieskaitot šito, seši.

Dzirdu smagu monētu šķindoņu. Piecas. Pirmajai monētai nav pret ko šķindēt. Tātad seši. Ieskaitot mani.

– Ar ēdienu tu nenoindēsies, es pats reizēm to iebaudu, – dūšīgā tē- vaiņa balsī skan nesmalkjūtīga cilvēka līdzcietība. – Šeit ir džins. Ja gribi, vari dabūt rumu.

- Kāds noziegums man būs jāveic?
- Jābalso. Tu balsosi Kongresa vēlēšanās.

Man pasprūk burbuļojoša skaņa – kaut kas līdzīgs smieklam. Šo skaņu noslīcina ūdens šķaksti pret pāliem un samīda mana aizejošā lab- dara soļu troksnis. Ar satraukuma trīsām biju gaidījis kaut ko noslēpu- mainu, nezināmu – un šis nezināmais izrādās esam tikai vigu* ierīkota patversme. Nav ne mazāko šaubu, ka man nāksies izmantot savas tiesī- bas vēlēt Kongresu.

Dūšīgais tēvainis novēršas, jo līdz ar smieklu viņam sejā iesitas mana smirdošā elpa. Smiekli ir vienīgā izvēles brīviba, kas man vēl atlikusi. Vārda tiešā nozīmē neesmu spējīgs pakustēties. Vai nu es to gribu vai negribu, tēvainis iebīda mani ēkā.

* Vigi – politiska partija Anglijā (no 17. līdz 19. gadsimtam), Anglijas liberālās parti- jas priekštece; balstījās uz lieltirgotājiem, banķieriem, rūpniekiem, kā arī uz tiem bagātā- jiem zemes ipašniekiem, kas bija saistīti ar dažādiem finansu uzņēmumiem, galvenokārt ar uzņēmumiem kolonijās. (*Tulkotājas piez.*)

2. NODĀLA

Tāpēc esmu spiests iepazīstināt sabiedrību ar faktiem, ciktāl pats tos izprotu.

«Fakti mistera Valdemāra lietā»

Telpas puskrēslā valda čaboņa un šalkoņa. Labprāt būtu uzrakstījis, ka dzirdēju atskanam krākšanu, smilkstēšanu, gārgšanu, zobu griešanu, maniakālus, skaļus smieklus un kliedzienus, no kuriem asinis stingst dzīslās, – īsi sakot, labprāt būtu radījis melodramatisku dzirdes fonu, kas noskaņotu lasītāju uz šaušalīgu, gotiskā stilā ieturētu piedzīvojumu. Tajā darbotos šajā patversmē ieslodzītās nabaga izmisušās dvēseles, ku- ras nekur nespēj rast mājvietu, bet man būtu atvēlēta pacilājošā galvenā varoņa loma. Tomēr esmu spiests ierobežot savu teicēja talantu.

Dūšīgais tēvainis mani pastumj uz priekšu, un es tieku ierauts izteik- smīgu lamuvārdu straumes virpuli. Streipuļodams esmu aizķēris kāda gulētāja cisu maisu un izstieptās kājas, un šis gulētājs kā bumba uz- sprāgst stāvus. Driz vien atrodos ar muguru pret kieģeļu mūri un mani puslokā aplenkuši šausminoša paskata sabiedrības padibeņu pārstāvji. Viņi vēro mani tā, it kā es būtu kāda muzeja eksponāts. Šie radījumi ienākuši muzejā sasildīties, tomēr, lai arī viņi to negrib atzīt, eksponāts izraisa dzīvu interesu. Protams, šīs intereses iemesls ir baltais uzvalks. Savalkāts, sajurcīts, notraipīts... un tomēr tas daiļrunīgi liecina par greznību, kas iedveš viņiem godbijīgas bailes. Es šeit esmu galīgi svešs. Es varētu būt ieradies no pretējās zemeslodes puses vai varbūt no Mē- ness.

Godbijīgās bailes izraisa aizvainojumu – viņi jūtas aizvainoti un sa- dusmoti.

- Vai tas ir zīds? – viens pavaicā.
- Ne velna. Tas ir lins, – otrs apgalvo.
- Viņš ir sportists, vai ne?
- Sportist, kas tev šeitan meklējams?
- Tu domā, ka tas ir lins?
- Es jau nu gan laikam pazīšu linu drēbi.